

مدل ساختاری تاثیر اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بر خودکارآمدی اجتماعی دانش آموزان با نقش واسطه‌های هوش معنوی

فرناز فخری^{۱*}، محسن هادی طحان^۲، سیدحسین علوی^۳، عظیم صلاحی کجور^۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۹/۲۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۰۴

DOI: 10.30495/JISDS.2022.63456.11606

چکیده

هدف از انجام این تحقیق تاثیر اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بر خودکارآمدی اجتماعی با نقش واسطه‌های هوش معنوی در دانش‌آموزان می‌باشد. این تحقیق از نظر هدف کاربردی، و از نظر استراتژی همبستگی مبتنی بر الگوی معادلات ساختاری است که به روش میدانی اجرا می‌شود. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان دبیرستان‌های تربیت بدنی استان مازندران به تعداد ۷۸۹ نفر بود که با استفاده از جدول نمونه‌گیری کرجسی و مورگان تعداد ۲۶۷ نفر بصورت تصادفی طبقه‌های به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. در این تحقیق برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های خودکارآمدی اجتماعی نوجوان کنلی (۱۹۸۹) و پرسشنامه اوقات فراغت رادمند (۱۳۸۵) و پرسشنامه هوش معنوی کینگ (۲۰۰۸) استفاده شد. روایی پرسشنامه‌ها نیز از طریق روایی صوری و تحلیل عاملی تأییدی مورد سنجش قرار گرفت و پایایی پرسشنامه‌ها از طریق آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۹۸ و ۰/۷۹۷ و ۰/۹۰۲ بدست آمد در تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های کلموگروف اسمیرونوف و معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS و AMOS استفاده شد. یافته‌ها نشان داد اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بر خودکارآمدی اجتماعی تاثیر مثبت داشت همچنین این تاثیر با نقش واسطه‌های هوش معنوی نیز مثبت قلمداد شد نتایج تحقیق بیانگر این است که با افزایش اوقات فراغت به همراه ورزش و فعالیت بدنی و ارتقاء هوش معنوی دانش‌آموزان خودکارآمدی اجتماعی آنها نیز افزایش یافته می‌یابد و بلعکس.

واژگان کلیدی: اوقات فراغت، ورزش، خودکارآمدی اجتماعی، هوش معنوی

^۱ استادیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه اراک، اراک، ایران (نویسنده مسئول).

(Email: f-fakhri@araku.ac.ir)

^۲ مدرس و پژوهشگر گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه افسری امام حسین (ع)، تهران، ایران.

(Email: mht.sport69@gmail.com)

^۳ استادیار گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، تهران، ایران.

(Email: shalavi@tvu.ac.ir)

^۴ دکتری مدیریت ورزشی، مدرس دانشگاه فنی و حرفه‌ای محمود آباد، مازندران، ایران

(Email: azim.salahi@yahoo.com)

مقدمه

از دیر باز یکی از مهمترین روش‌های گذران اوقات فراغت در جوامع مختلف، ورزش و بازی بوده است. فعالیت‌های بدنی و ورزش در شرایط کنونی در جوامع مختلف دنیا به صورت ضرورتی انکار ناپذیر پذیرفته شده است و با توجه به پیشرفت تکنولوژی و ایجاد عوامل گوناگون رفاهی و در نتیجه کم تحرکی و جنب و جوش نیاز به تخصیص ساعاتی از اوقات فراغت به حرکات بدنی کاملاً محسوس و الزامی است (قدردان و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۹). امروزه بیشترین توجه جامعه شناسان به نحوه گذران اوقات فراغت، علاوه بر جنبه‌های فرهنگی آن در رابطه با بالا رفتن کارایی و بازدهی فرد در اجتماع می‌باشد، از طرفی بین ورزش و تربیت بدنی شاخه‌ای از تربیت موجود است از این رو باید پیوسته با اهداف درونی تعلیم و تربیت همساز و هماهنگ باشد (عابدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳). مفهوم اوقات فراغت و نحوه گذران آن، پس از انقلاب صنعتی و صنعتی شدن جوامع و پیدایش انواع تکنولوژی در زندگی امروزه پیشرفت روز افزون آن معنای واقعی خود را یافته است، پیشرفت تکنولوژی سبب شده که نسل جوان ما اغلب کم تحرک و ساکن باشد و به طور مثال استفاده‌های بی‌رویه از تکنولوژی تلفن همراه و شبکه‌های گوناگون اجتماعی و اینترنتی آنان را به موجوداتی منفعل تبدیل کرده و سهم عمده‌ای از اوقات فراغت نسل حال حاضر را به خود اختصاص داده است (گرگانی فیروزجایی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۰).

ورزش نخستین پرونده احساسات و ادراکات آدمی است و در دنیای امروز لذتبخش بودن ورزش موجب می‌شود که جوانان و نوجوانان در اوقات فراغت، خود به خود بدان رو آورده و بدین ترتیب در آنها انگیزه استمرار فعالیت‌های ورزشی ایجاد می‌شود و از صور مهم و پرثمر فعالیت‌های فراغتی بسیاری از مردم جهان است و بیشترین ساعات فراغت انسان‌های سالم و امیدوار با ورزش پر می‌شود (ماتز و همکاران^۱، ۲۰۲۰: ۸). تربیت بدنی و ورزش به عنوان پدیده اجتماعی موثر در ابعاد مختلف اوقات فراغت دانش‌آموزان نفوذ کرده و به بخش جدایی ناپذیری از زندگی آنان تبدیل شده است و اهمیت و نقش سازنده آن در سالم‌سازی و بهسازی غیرقابل انکار است (سمیعی اصفهانی و پوردانش، ۱۳۹۷: ۹۲). توجه به تربیت بدنی و ورزش در سیستم آموزشی کشور ما به عنوان یکی از روش‌های اوقات فراغت، می‌تواند بسیار سازنده و مفید باشد و بدیهی است که شناخت و ارزیابی مسایل و مشکلات جوانان جویای علم و آینده ساز کشور و تحلیل آن در بین دانش‌آموزان حال حاضر از اهمیت خاصی برخوردار است و اگر بی‌توجهی در این امر صورت گیرد موجب به هدر رفتن نیروی جوانی آنان و زیان‌ها و ناهنجاری‌های آتی می‌گردد (محمدزاده رهنی و معتمدی، ۱۳۹۹: ۷).

از طرفی خودکارآمدی اجتماعی نیز یکی از مؤلفه‌هایی است که بر رفتار جوانان و نوجوانان بسیار تأثیرگذار بوده و یکی از موقعیت‌های چالش برانگیز برای نوجوانان، حوزه اجتماع است (کینگ و همکاران^۲، ۲۰۲۰: ۱۵۹). خودکارآمدی اجتماعی به معنای ادراک فرد از توانمندی خود در دستیابی به معیارها و ارتباط‌های اجتماعی است، هرچقدر خودکارآمدی افراد ضعیف باشد حتی اگر دارای مهارت‌های اجتماعی کافی باشند نمی‌توانند در جامعه به عنوان به عنوان فردی کاملاً موفق ظاهر شوند (هاشمی مطلق و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۰۷). افراد با خودکارآمدی اجتماعی بالا می‌توانند با موقعیت‌های چالش برانگیز بیشتر درگیر شوند. آنها با کنجکاو می‌توانند از راه حل‌های مناسب برای حل مشکلات خویش در اجتماع بهره ببرند و از خود استقامت بیشتری برای حل مسائلشان نشان دهند. نداشتن خودکارآمدی اجتماعی مفید و مناسب سبب کاهش اعتماد به نفس و گوشه‌گیر شدن نوجوان می‌شود (دانبار و همکاران^۳، ۲۰۱۸: ۱۵۱۸). از طرفی دیگر، در دوران نوجوانی نوجوان از اوقات فراغت زیادی برخوردار بوده و ارتباط با همسالان افزایش و وابستگی به والدین کاهش می‌یابد، نداشتن برنامه ریزی مناسب در گذران اوقات فراغت نوجوان باعث انزوا

¹ Mutz et al

² King et al

³ Dunbar et al

طلبی و کسب نکردن مهارت اجتماعی لازم شده و در نهایت مشکلات رفتاری برای نوجوان خواهد شد (آلمداگ^۱، ۲۰۱۸: تحقیقات نشان می‌دهد نتایج نشان داد که مشارکت در فعالیت‌های اوقات فراغتی مبتنی بر ورزش بر توانمندی اجتماعی و رشد اجتماعی تأثیری معناداری دارد (طاهری و همکاران، ۱۴۰۰) همچنین اثربخشی ورزش بر خودکارآمدی در دو حیطه اجتماعی و عاطفی تایید شد (رضائی و فقیه عبدالهی، ۱۳۹۷). نتایج تحقیق کلونگر و همکاران^۲ (۲۰۲۰) نیز بیانگر این مدعا بود که اوقات فراغت سبب افزایش خودکارآمدی می‌شود. یاسارتورک^۳ (۲۰۱۹) نیز در پژوهش خود تاثیر مثبت اوقات فراغت بر خودکارآمدی را به اثبات رسانید. لذا ضرورت توجه به مساله اوقات فراغت تاثیر فراوانی بر پرورش قوای فکری، جسمی و اخلاقی افراد می‌گذارد و در نتیجه عاملی برای جلوگیری از کجروی‌های اجتماعی محسوب می‌شود به شرط اینکه توجه کافی از سوی خانواده از یک طرف و دولت‌ها از طرف دیگر صورت گیرد در غیر این صورت اوقات فراغت با سوء استفاده از آن و سوء تدبیر آگاهانه یا ناآگاهانه از سوی خانواده و کارگزاران جامعه می‌تواند به آسیب‌های اجتماعی منجر شود (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۹).

یکی دیگر از عوامل که بر خودکارآمدی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد، هوش معنوی دانش‌آموزان است. در واقع با بهبود سطح معنویت در افراد، میزان آگاهی آنان به خود و پیرامون خود افزایش یافته و با خلق معنای شخصی فرد حس بهتری در برخورد با مشکلات و فشارهای ناشی از شغل یا زندگی فردی پیدا می‌کند و به این ترتیب از سلامت روانی بیشتری برخوردار می‌گردد (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۸). در حقیقت، هوش معنوی مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است که علاوه بر لطافت و انعطاف پذیری در رفتار، سبب خود آگاهی و بینش عمیق فرد نسبت به زندگی و هدفدار نمودن آن می‌شود؛ به گونه‌ای که اهداف، فراتر از دنیای مادی ترسیم می‌گردد و همین فرایند موجب سازگاری فرد با محیط خود به خاطر خشنودی و رضایت دیگران شده است (سادیکو^۴، ۲۰۲۱: ۶۰). تحقیقات نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که زندگی معنوی را تجربه کرده‌اند می‌توانند موجب رشد و توسعه خود شوند (دو^۵، ۲۰۱۸). لذا با رشد توسعه هوش معنوی میتوان میزان خلاقیت، صداقت و اعتماد، حس تعامل شخصی و میزان خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان را افزایش داد (سوری و آرمند، ۱۳۹۹). در رابطه با تاثیر مثبت هوش معنوی بر خودکارآمدی می‌توان به نتایج پژوهش‌های آواستی^۶ (۲۰۲۰)، لاری و همکاران (۱۳۹۹)، بیرانوند و همکاران (۱۳۹۸)، برهانی و همکاران (۱۳۹۶)، نوری ثمرین (۱۳۹۵) و ضمیری و همکاران (۱۳۹۵) اشاره نمود که همگی نشان داد که بین هوش معنوی و خودکارآمدی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

امید می‌رود با روشن شدن و شناسایی تاثیر بین اوقات فراغت، هوش معنوی با خودکارآمدی اجتماعی دانش‌آموزان به گسترش آگاهی و درک در این زمینه کمک شود، این مهم برای مدیران و مسئولان آموزش و پرورش موثر واقع خواهد شد. همچنین انجام این پژوهش به دست اندرکاران و ذی‌نفعان این حوزه کمک می‌کند که با مدنظر قرار دادن این فاکتورها و عوامل و کنترل مداوم شاخص‌های آن بتوانند عوامل کلیدی و موثر در ایجاد اوقات فراغت و ارتقاء هوش معنوی را تشخیص داده و با استفاده از آن عوامل، موجبات بهبود خودکارآمدی دانش‌آموزان را فراهم آورند. با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور می‌توان بیان داشت که کمتر تحقیقی در رابطه با این سه متغیر پرداخته شده است لذا به همین منظور پژوهش حاضر به بررسی تاثیر اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بر خودکارآمدی اجتماعی با نقش واسطه‌ای هوش معنوی در دانش‌آموزان می‌پردازد.

روش پژوهش

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر استراتژی همبستگی مبتنی بر الگوی معادلات ساختاری است که به روش میدانی اجرا

¹ Alemdag

² Clevinger et al

³ Yasartürk

⁴ Sadiku

⁵ Dev

⁶ Awasthi

می‌شود. جامعه آماری این تحقیق را کلیه دانش‌آموزان دبیرستان‌های تربیت بدنی استان مازندران به تعداد ۷۸۹ نفر تشکیل می‌دهند. نمونه‌گیری با استفاده روش نمونه‌گیری طبقه‌ای - تصادفی و با تعیین حجم نمونه از طریق جدول کرجسی و مورگان ۲۶۷ نفر بدست آمد. ابزار اندازه‌گیری شامل پرسشنامه‌های خود کارآمدی نوجوانان ساخته شد. این پرسشنامه دارای ۲۵ گویه است که زیر مقیاس‌های همچون قاطعیت اجتماعی، عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی، شرکت در گروه‌های اجتماعی، جنبه‌های دوستی و صمیمیت و کمک کردن یا کمک گرفتن را می‌سنجد. پرسشنامه اوقات فراغت: این پرسشنامه توسط جمشید رادمند در سال ۱۳۸۵ به منظور بررسی نحوه‌ی گذران اوقات فراغت و عوامل موثر بر آن ساخته شده و شامل ۲۱ گویه می‌باشد که ۶ سوال اول آن مربوط به عوامل مؤثر بر نحوه‌ی گذران اوقات فراغت و ۱۵ سؤال دیگر مربوط به نحوه‌ی گذران اوقات فراغت می‌باشد. پرسشنامه هوش معنوی کینگ (SISRI) که در سال ۲۰۰۸ توسط کینگ طراحی و ساخته شد. این پرسشنامه دارای ۲۴ گویه است و چهار زیر مقیاس دارد: تفکر وجودی انتقادی، تولید معنای شخصی، آگاهی متعالی و بسط حالت هشیاری. هر چه فرد نمره بالاتری در این پرسشنامه بگیرد دارای هوش معنوی بیشتری است. برای اطمینان از روایی صوری پرسشنامه‌ها، گروهی از اساتید و متخصصین مدیریت ورزشی متن پرسشنامه را مطالعه و روایی محتوایی آن را تأیید کردند و برای اطمینان از روایی سازه پرسشنامه‌ها، از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. اعتبار و پایایی پرسشنامه‌ها نیز با ضریب آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از روش‌های آمار توصیفی نظیر میانگین، شاخص‌های فراوانی استفاده شد و در آمار استنباطی از آزمون کلموگروف اسمیرونوف و مدل معادلات ساختاری و همچنین نرم افزارهای SPSS و AMOS استفاده شد.

یافته‌ها

جهت تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از نرم افزار SPSS و AMOS استفاده شده است. ارزیابی برازش الگوی پیشنهادی از طریق مدل پابی معادلات ساختاری^۱ (SEM) انجام شد.

یافته‌های توصیفی نشان داد: از میان ۲۶۷ نفر از پاسخ‌دهندگان از لحاظ جنسیت بیشترین درصد فراوانی با بیش از ۶۱ درصد مربوط به دانش‌آموزان پسر بود همچنین از لحاظ میزان تحصیلات پدر بیشترین فراوانی با بیش از ۴۶ درصد و تحصیلات مادر با بیش از ۶۲ درصد مربوط به تحصیلات زیر دیپلم بود و از لحاظ شغل پدر بیشترین فراوانی با بیش از ۵۹ درصد مربوط به شغل آزاد و بیشترین فراوانی برای شغل مادر با بیش از ۸۶ درصد خانه دار بودند و میزان درآمد خانواده هم با بیش از ۵۰ درصد در حد متوسط بود.

جدول ۱. شاخص کفایت نمونه (KMO) پرسشنامه

شاخص کفایت نمونه (KMO)	۰/۸۶۴
خی دو	۱۲۸۴۱/۳۶۲
درجه آزادی	۳۸۲۸
مقدار معناداری	۰/۰۰۰۱

خروجی آزمون KMO در این مطالعه ۰/۸۶۴ بدست آمده است بنابراین همبستگی‌های موجود برای تحلیل عاملی مناسب است. و از طرف دیگر نیز آزمون بارتلت برای تحلیل عاملی تمام متغیرها معنادار است، پس می‌توان گفت که نمونه کفایت مناسب دارد. با توجه به نتایج جدول (۲) و اینکه اعداد آلفای کرونباخ و AVE همگی در بازه مربوطه قرار گرفته‌اند، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی واگرایی مدل پژوهش را تأیید کرد.

^۱ Structural Equation Modelling

جدول ۲. روایی و پایایی متغیرها

متغیرها	ابعاد	تعداد گزینه	ضریب آلفا	تعداد سوال ها	ضریب آلفا ($Alpha > 0.7$)	میانگین واریانس استخراجی ($AVE > 0.5$)
خودکارآمدی اجتماعی	قاطعیت اجتماعی	۵	۰/۷۶۱	۲۵	۰/۸۹۸	۰/۷۹۶
	عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی	۵	۰/۷۲۹			
	شرکت در گروه‌های اجتماعی	۵	۰/۷۵۰			
	جنبه‌های دوستی و صمیمیت	۷	۰/۷۲۵			
	کمک کردن یا کمک گرفتن	۳	۰/۷۱۱			
هوش معنوی	تفکر وجودی انتقادی	۱۲	۰/۸۸۹	۴۲	۰/۹۰۲	۰/۸۲۹
	تولید معنای شخصی	۹	۰/۷۸۸			
	آگاهی متعالی	۱۰	۰/۸۹۳			
	توسعه حالت هوشیاری	۱۱	۰/۸۷۹			
اوقات فراغت مبتنی بر ورزش						
۰/۵۰۵						

جدول ۳. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف متغیرهای تحقیق

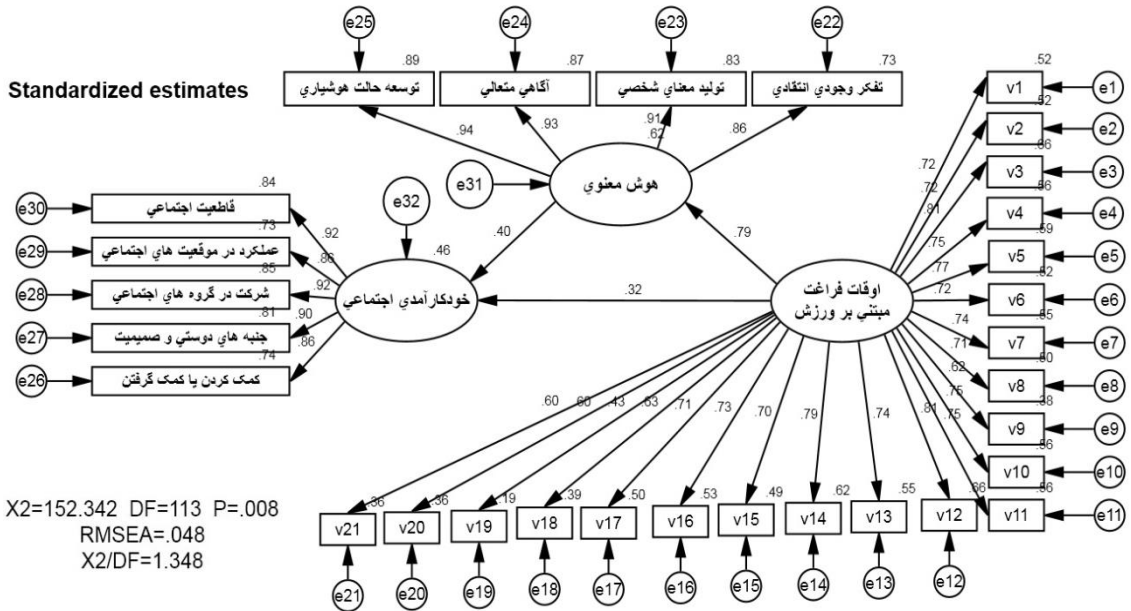
متغیرها	سطح معنی داری	Z کلموگروف اسمیرنوف	نتیجه آزمون
خودکارآمدی اجتماعی	۰/۷۵۹	۰/۷۵۹	نرمال
هوش معنوی	۰/۶۵۲	۰/۷۳۵	نرمال
اوقات فراغت مبتنی بر ورزش	۰/۸۳۶	۰/۶۲۰	نرمال

با توجه به جدول (۳) مقدار سطح معنی داری متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۰۵ شده است که نشان از پذیرش فرضیه صفر می‌باشد یعنی متغیرهای موردنظر از توزیع نرمال پیروی می‌کند، لذا می‌توان از آزمون پارامتریک استفاده کرد.

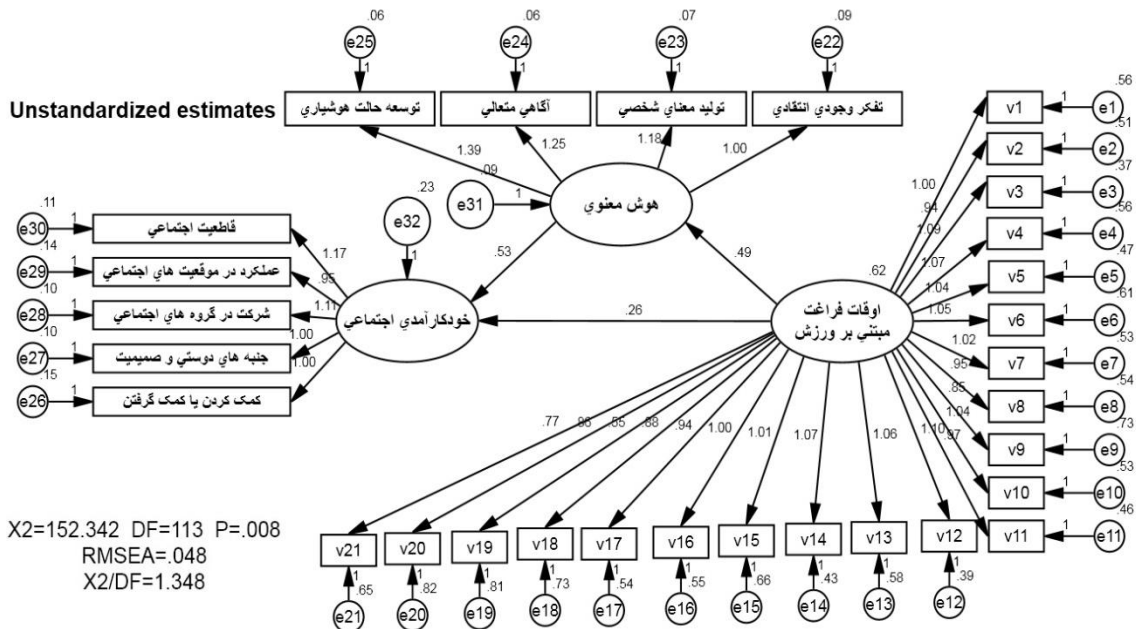
جدول ۴. برازش مدل نهایی تحقیق بر اساس شاخص‌های برازندگی

شاخص برازندگی	الگوی نهایی	مقادیر مطلوب برازش	ماخذ
χ^2	۱۵۲/۳۵۲	$\chi^2 < ۳۰۰$	Abdullah et al., 2013
χ^2 / df	۱/۳۴۸	$\chi^2 / df < ۳$	Carmines and McIver, 1981; Kline, 2016
P Value	۰/۰۰۸	$p > ۰/۰۵$	Hu and Bentler, 1999
GFI	۰/۹۴۱	$۰/۹ < GFI < ۱$	Hu & Bentler, 1999
AGFI	۰/۹۰۵	$۰/۹ < AGFI < ۱$	Hu & Bentler, 1999
NFI	۰/۹۵۳	$۰/۹ < NFI < ۱$	Bentler & Bonett, 1980
TLI	۰/۹۵۴	$۰/۹ < TLI < ۱$	Hu & Bentler, 1999
CFI	۰/۹۷۳	$۰/۹ < CFI < ۱$	Hu & Bentler, 1999
RMSEA	۰/۰۴۸	$۰ < RMSEA < ۰/۰۵$	Hu & Bentler, 1999

با توجه به جدول (۴) و نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها، مقادیر تمامی شاخص‌ها در مدل نهایی در دامنه مورد قبول قرار گرفته و تناسب داده‌های گردآوری شده با مدل تحقیق، مطلوب تشخیص داده شد. لذا برازندگی تمامی متغیرها مورد تأیید قرار گرفت. همچنین، نتایج حاصله نشان می‌دهند که بارعاملی تمامی شاخص‌ها بالاتر از میزان ۰/۳ می‌باشد (کلاین^۱، ۲۰۱۶). مدل نهایی تحقیق بر اساس متغیرهای اصلی تحقیق و معیارهای هر کدام در شکل شماره (۱ و ۲) مشخص شده است. این مدل با اقتباس از برونداد نرم‌افزار آموس ترسیم شده است.

شکل شماره ۱. آماره استاندارد نتایج تأیید مدل نهایی

شکل شماره ۲. آماره غیر استاندارد نتایج تأیید مدل نهایی

¹ Kline

جدول ۵. برآوردهای مدل ساختاری

نتیجه آزمون	مسیر	تخمین غیراستاندارد	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	ضریب استاندارد	سطح معناداری
تأیید	اوقات فراغت <--- هوش معنوی	۰/۷۹۰	۰/۰۷۲	۱۱/۵۶۷	۰/۰۴۲	۰/۰۰۰۱
تأیید	هوش معنوی <--- خودکارآمدی اجتماعی	۰/۳۹۷	۰/۰۹۴	۴/۵۵۶	۰/۱۱۷	۰/۰۰۰۱
تأیید	اوقات فراغت <--- خودکارآمدی اجتماعی	۰/۳۱۶	۰/۱۳۹	۳/۶۰۸	۰/۰۷۳	۰/۰۰۰۱

برای بررسی فرضیه‌ها و نقش میانجی گری متغیر از آزمون بوت استراپ استفاده شده است که برای معناداری تاثیر متغیر میانجی در رابطه میان دو متغیر دیگر به کار می‌رود.

نتایج حاصل از رابطه غیرمستقیم با استفاده از روش بوت استراپ^۱ با تعداد نمونه‌گیری مجدد ۲۰۰۰ در جدول (۶) آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد، سطح معناداری مسیر غیرمستقیم نیز کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و نشان دهنده معنادار بودن و در نتیجه تأیید نقش واسطه‌ای هوش معنوی در ارتباط با تأثیر اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بر خودکارآمدی اجتماعی می‌باشد. علاوه بر این، فاصله‌های اطمینان مسیر غیرمستقیم، حاکی از قرار نگرفتن صفر در این فاصله و در نتیجه تأیید رابطه میانجی گری می‌باشد.

جدول ۶. ضرایب مسیر غیرمستقیم و بررسی فرضیه‌ی میانجی گری

فرضیه	میزان اثر	سطح معناداری	خطای استاندارد	حد پایین	حد بالا	نتیجه
اوقات فراغت ← هوش معنوی ← خودکارآمدی اجتماعی	۰/۲۶۱	۰/۰۱۴	۰/۰۹۱	۰/۰۶۵	۰/۴۲۹	تأیید

با توجه به نتایج جدول (۶) مقدار سطح معناداری ۰/۰۱۴ و کمتر از میزان ۰/۰۵ به دست آمد. از آنجا که ضریب این اثر ۰/۲۶۱ درصد برآورد شد و علامت ضریب نیز مثبت است لذا اثر مستقیم می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش مبنی بر تأثیر اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بر خودکارآمدی اجتماعی با توجه به نقش واسطه‌ای هوش معنوی تأیید می‌شود.

جدول ۷. نوع میانجی‌گری بر اساس VAF (اندازه اثر)

میانجی‌گری کامل	$VAF > 0.80$
میانجی‌گری جزئی	$VAF \leq 0.80$
بدون میانجی‌گری	$VAF < 0.20$

با توجه به جدول (۷) و اینکه $0/۸۰ < VAF < ۰/۲۰$ می‌باشد نوع میانجی‌گری از نوع جزئی می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی تاثیر اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بر خودکارآمدی اجتماعی با نقش واسطه‌ای هوش معنوی دانش‌آموزان صورت گرفت. نتایج تحقیق نشان داد اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بر خودکارآمدی اجتماعی تاثیر مثبت داشت همچنین این تاثیر با نقش واسطه‌ای هوش معنوی نیز مثبت قلمداد شد و بیانگر این است که با افزایش اوقات فراغت به همراه ورزش و فعالیت بدنی و ارتقاء هوش معنوی دانش‌آموزان خودکارآمدی اجتماعی آنها نیز افزایش یافته می‌یابد و بالعکس. نتایج این

¹ Bootstarpping

یافته با یافته‌های طاهری و همکاران (۱۴۰۰)، رضائی و فقیه‌الهدی (۱۳۹۷)، کلونگر و همکاران (۲۰۲۰) و یاسارتورک (۲۰۱۹) که بیانگر این مدعا بودند، اوقات فراغت سبب افزایش خودکارآمدی می‌شود و یافته‌های آواستی (۲۰۲۰)، لاری و همکاران (۱۳۹۹)، بیرانوند و همکاران (۱۳۹۸)، برهانی و همکاران (۱۳۹۶)، نوری ثمرین (۱۳۹۵) و ضمیری و همکاران (۱۳۹۵) که همگی نشان داد بین هوش معنوی و خودکارآمدی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد همسو می‌باشد.

انجام فعالیت‌های ورزشی گروهی می‌تواند موجب افزایش رشد اجتماعی و ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان شود. با توجه به اینکه الگوی مراحل تغییر به عنوان یک موضوع شناخته شده در زمینه ورزش است و خودکارآمدی یکی از سازه‌های اصلی این الگو می‌باشد، هرچه میزان خودکارآمدی افزایش یابد عملکرد و کارایی نیز افزایش می‌یابد. نتایج نشان داده است که اوقات فراغت به همراه فعالیت بدنی و ورزش با خودکارآمدی اجتماعی رابطه مثبتی دارد. دانش‌آموزانی که از خودکارآمدی اجتماعی بالای برخوردار هستند عملکرد بهتری دارند. انگیزش افراد برای انجام تمرینات فیزیکی منظم بر پایه عوامل متعددی است که در میان آنها باور مثبت قرار دارد خودکارآمدی ادراکی عامل اصلی محرک شروع و ادامه دهنده برای مدت طولانی است. بندورا (۲۰۰۰) عنوان نمودند که افرادی که دارای خودکارآمدی بالاتری هستند لزوماً موفق تر نیستند بلکه سالم تر می‌باشند زیرا که تمایل به ورزش‌ها و فعالیت‌های منظم و رفتارهای سالم می‌باشند آنان قادر به کنترل وزن، رژیم‌های مغذی و همچنین مدیریت استرس می‌باشند. با توجه به نتایج هر اندازه میزان ورزش کردن در آزمودنی‌های تحقیق افزایش یابد به همان نسبت خودکارآمدی اجتماعی آنان افزایش می‌یابد لذا توجه به ورزش در جهت بهبود باور خودکارآمدی از اهمیت دو چندانی برخوردار می‌باشد.

فعالیت‌های سرگرمی و فراغت از مهم‌ترین عوامل افزایش و بهبود سلامتی برای دستیابی به رضایت از زندگی و رشد فردی و خودکارآمدی اجتماعی و باورها هستند. امروزه مشارکت در فعالیت‌های سرگرمی و تفریحانه می‌تواند تأثیراتی مثبت بر روی توانایی‌ها و باورها و خودکارآمدی اجتماعی دانش‌آموزان داشته باشد اگر تفریح و سرگرمی یک نیاز است نگاه سلسله مراتب مازلو از نیازها باید به عنوان بخشی از کل در نظر گرفته شود. این مشخص شده است که فعالیت‌های تفریحی و فراغتی که موقعیت‌های مهم انفرادی و اجتماعی دارند، موقعیت‌های مهمی در بهبود کیفیت زندگی و خودکارآمدی اجتماعی و هم چنین غلبه بر مشکلات فیزیکی و جسمی و روانی دارند. این ورزش‌ها به طرز موثری قادر به بهبود سلامت و لذت ذهنی و جسمی شده و فشارهای ناشی از زندگی اجتماعی را کاهش و تعدیل می‌کنند. بنابراین در تبیین نتایج می‌توان بیان نمود اوقات فراغت مناسب‌ترین فرصت‌ها را برای توسعه مهارت‌های شناختی و شکوفایی استعدادها و خودکارآمدی اجتماعی فراهم می‌آورد و نیز باعث یادگیری پایدار دانش‌آموزان می‌شود زیرا دانش‌آموزان بر اساس علاقه و انگیزه شخصی و بدون اجبار فعالیتی را انجام می‌دهد حتی اگر دانش‌آموزان میزانی از اوقات فراغت خود را صرف استراحت کنند نیز در توسعه مهارت‌های شناختی اجتماعی و توانایی‌ها و باورها تأثیر دارد لذا استفاده از اوقات فراغت مناسب و تأکید بر فعالیت‌های ورزشی می‌تواند سبب افزایش خودکارآمدی اجتماعی دانش‌آموزان شود.

از طرفی کارکردهای فیزیولوژیک، روحی- روانی و اجتماعی ورزش و اوقات فراغت را می‌توان دلیل بر ارتقاء هوش معنوی در دانش‌آموزان دانست. هوش معنوی به فرد دیدی کلی در مورد زندگی و همه تجارب و رویدادها می‌دهد و او را قادر می‌سازد به چارچوب بندی و تفسیر مجدد تجارب خود پرداخته، شناخت و معرفت خویش عمق می‌بخشد. همچنین زمینه تمام آن چیزهایی است که ما به آنها معتقدیم و نقش باورها، هنجارها، عقاید و ارزش‌ها را در فعالیت‌های ما را که به عهده می‌گیریم در بر می‌گیرد. از طرف دیگر هوش معنوی شامل روش‌های متنوعی است که می‌تواند زندگی معنوی را با زندگی بیرونی یک پارچه نماید و باعث شادی و بهبود کیفیت زندگی گردد از این رو می‌توان گفت بین اوقات فراغت به همراه ورزش با هوش معنوی رابط‌های دوطرفه وجود دارد. ورزش می‌تواند موجب سلامت جسمی و کشف استعدادهای ذهنی شود و افراد می‌توانند به وسیله آن بر مسایل و مشکلات جسمی، روحی، روانی و اجتماعی خود فایز آیند و شاخص‌هایی مانند اعتماد به نفس، عزت نفس، جامعه پذیری و سازگاری اجتماعی را در خود بهبود بخشند که این عوامل نیز به نوبه خود سبب ارتقاء هوش معنوی می‌شود. از این رو اوقات

فراغت، زمینه ساز رشد شخصیت و شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان است و خودکارآمدی را در آنها پرورش می‌دهد و دانش‌آموزان را قادر خواهد ساخت که به عنوان عنصری فعال، خلاق و پویا در جریان هویت‌یابی خویش به ایفای نقش بپردازد؛ سپس بهره‌برداری صحیح و سازماندهی شده از این زمان می‌تواند در نقش عنصری مکمل، خلاء نظام تعلیم و تربیت رسمی کشور در شکل دهی به هویت دانش‌آموزان را بر طرف نماید.

هوش معنوی را میتوان بعنوان بالاترین هوش وجودی فرد دانست که سبب ایجاد نگرشی جدید و مثبت در فرد نسبت به خود، دیگران و جهان پیرامون او می‌شود و از آنجا که خودکارآمدی نیز اشاره به اعتقاد فرد به توانایی‌ها و مهارت‌های خود دارد می‌توان بیان نمود که بالا بودن هوش معنوی در فرد سبب می‌گردد تا فرد با نگاه مثبتی که نسبت به خودش به واسطه هوش معنوی پیدا می‌کند بتواند در حین انجام فعالیت‌های ورزشی نیز مهارت‌های خود را بخوبی بکار بگیرد. لذا از طریق آموزش دانش‌آموزان را با جایگاه واقعی خود و توانائی‌هایشان آشنا سازیم و قدرت تجزیه و تحلیل موقعت را در آنها افزایش دهیم. همچنین به نظر می‌رسد مدارس با فراهم کردن فرصت‌هایی جهت کسب تجارب معنوی توسط دانش‌آموزان، به افزایش خودکارآمدی آنها کمک خواهند کرد. این قبیل تجارب می‌تواند در قالب برگزاری مراسم مذهبی، خواندن ادعیه، توسعه فرهنگ ترویج تجارب معنوی، ایجاد یا تقویت دفاتر امور دینی مدرسه و همچنین برگزاری مسابقات متضمن مسائل معنوی، در مدرسه انجام گیرد.

منابع

۱. برهانی، شیماء؛ دهقانی، مرضیه و صمدی، پروین. (۱۳۹۶). بررسی تاثیر هوش معنوی و خودکارآمدی معلمان بر سبک‌های تدریس آنان با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مختلف در شهرستان رودبار. رویکردهای نوین آموزشی. ۱۲(۱)، ۲۵-۴۵.
۲. بیرانوند، شورانگیز؛ صفاپور، فاطمه و زارع، سودابه. (۱۳۹۸). هوش معنوی و ارتباط آن با خودکارآمدی پرستاران. آموزش پرستاری. ۸ (۵): ۱۹-۲۴.
۳. حاتمی، مازیار؛ طیبی ثانی، سید مصطفی و روحانی، افسانه. (۱۳۹۹). نقش اوقات فراغت مبتنی بر فعالیت بدنی در بهره‌وری کارکنان شرکت گاز منطقه ۵، ششمین همایش ملی علوم ورزشی و تربیت بدنی ایران، تهران، ۱-۱۰.
۴. رضائی، فهیمه و فقیه‌عبداللهی، احمد. (۱۳۹۷). بررسی تاثیر زنگ ورزش بر خودکارآمدی دانش‌آموزان، هفتمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران، ۱-۷.
۵. سمیعی اصفهانی، علیرضا و پوردانش، سامر. (۱۳۹۷). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر نشاط اجتماعی معلمان (مطالعه موردی معلمان نواحی ۲۰ و ۲۱ شهر تهران). مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۱(۱)، ۸۹-۱۰۰.
۶. سوری، معصومه و آرمنند، زهرا. (۱۳۹۹). اهمیت و ضرورت توسعه‌ی هوش معنوی برای دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، پنجمین کنفرانس بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم تربیتی، مدیریت و روانشناسی، تهران، ۱-۲۰.
۷. ضمیری، سمیه؛ عزیزی، سکینه؛ شاکری، اقدس؛ حسن دوست، زهرا؛ محمد دوست، مژده؛ یوسفی، حمیده؛ مسلم، علیرضا و اکابری، آرش. (۱۳۹۵). پیش‌بینی خودکارآمدی دانشجویان بر اساس هوش معنوی، مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سبزوار، ۲۳(۲)، ۱۹۶-۲۰۳.
۸. طاهری، اسکندر؛ جمشیدیان، لیلا؛ ترکفر، احمد و مقدسی، مهرداد. (۱۴۰۰). تاثیر میزان مشارکت در فعالیت‌های ورزشی اوقات فراغت بر توانمندی اجتماعی و رشد اجتماعی. مطالعات روانشناسی ورزشی، Doi: 10.22089/spsyj.2020.9600.2060
۹. عابدی، صادق؛ روشندل حصار، علی و عباسی، محمد. (۱۳۹۹). بررسی رابطه میان خودکارآمدی و رضایت ورزشی با سطح عملکرد ورزشی سربازان وظیفه. علوم پیراپزشکی و بهداشت نظامی. ۱۵ (۱): ۱۰-۱۷.
۱۰. قدردان، ریحانه؛ فرزانه، فرزانه و تابش، سعید. (۱۳۹۸). بررسی چگونگی و نحوه گذراندن اوقات فراغت و فعالیت‌های ورزشی سربازان. علوم پیراپزشکی و بهداشت نظامی. ۱۴ (۲): ۱۷-۲۵.

۱۱. گرگانی فیروزجایی، ستار؛ میرزایی کلکناری، امین و حسینی، اشرف السادات. (۱۳۹۹). مروری بر تأثیر مداخله ورزشی بر سیستم ایمنی افراد سالم و مبتلا به کووید ۱۹. علوم پیراپزشکی و بهداشت نظامی. ۱۵ (۲): ۶۶-۷۵
۱۲. لاری، گل زهرا؛ غنی فر، محمد حسن؛ آهی، قاسم؛ شهابی زاده، فاطمه و جراحی، جلیل. (۱۳۹۹). نقش هوش معنوی در خودکارآمدی کارآفرینانه با میانجی گری تفکر راهبردی. ۷ (۲): ۵۰-۵۸.
۱۳. محمدزاده رهنی، محمدرضا و معتمدی، محسن. (۱۳۹۹). نقش ورزش در پر کردن اوقات فراغت دانش آموزان و جوانان، پنجمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، محمودآباد. ۱-۱۰.
۱۴. میرزایی، سید محمد؛ زنجانی، حبیب الله و قربانعلی پور، سحر. (۱۳۹۲). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر گرایش زنان به مدیریت بدن در ایران طی سه دهه اخیر (مطالعه موردی: اضافه وزن و چاقی در کرج). مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۵ (۴)، ۹۹-۱۱۴.
۱۵. نوری ثمرین، شهرام. (۱۳۹۵). رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی با خودکارآمدی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول. روانشناسی و دین. ۹ (۱)، ۱۰۸-۱۲۱.
۱۶. هاشمی مطلق، شقایق؛ اصلانخانی، محمدعلی و صفانیا، علی محمد. (۱۳۹۸). نقش میانجی حمایت اجتماعی و خودکارآمدی در رابطه بین محیط ادراک شده و مشارکت در فعالیت بدنی اوقات فراغت کارکنان. مطالعات مدیریت ورزشی. پژوهش در علوم ورزشی. ۱۱ (۵۷)، ۱۹۷-۲۱۶.
17. Abdullah, A., Hedayati-Marzbali, M., & Maghsoodi-Tilaki, M. J. (2013). Predicting the Influence of CPTED on Perceived Neighbourhood Cohesion: Considering Differences across Age. *Journal of Environmental Psychology*, 36(4), 54-64.
18. Alemdag, S. (2018). The Role of Social Self-Efficacy on Physical Activity: A Cross-Cultural Comparision. *Journal of Education and Training Studies*, 6(5), 40-46.
19. Awasthi, T. (2020). *Enhancing Spiritual Intelligence in Teachers: Effect on Self Efficacy* (Doctoral dissertation, Maharaja Sayajirao University of Baroda (India)).
20. Bentler, P. M., & Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88(3), 588-606.
21. Carmines, E. G., & McIver, J. P. (1981). Analyzing models with unobserved variables. In G. W. Bohrnstedt & E. F. Borgatta (Eds.), *Social measurement: current issues* (pp. 65-115). Beverly Hills: Sage Publications, Inc.
22. Clevinger, K., Petrie, T., Martin, S., & Greenleaf, C. (2020). The relationship of sport involvement and gender to physical fitness, self-efficacy, and self-concept in middle school students. *Physical Educator*, 77(1), 154-172.
23. Dev, R. D. O. (2018). Mediators Of The Relationship Between Spiritual Intelligence And Social Support On Health Behaviours Of Undergraduates In A Public University In Malaysia. *Philosophy*.
24. Dunbar, R. L., Dingel, M. J., Dame, L. F., Winchip, J., & Petzold, A. M. (2018). Student social self-efficacy, leadership status, and academic performance in collaborative learning environments. *Studies in Higher Education*, 43(9), 1507-1523.
25. Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
26. King, G., Keenan, S., McDougall, C., & Oake, M. (2020). Investigating a participation-based friendship intervention for youth with disabilities: effects on goal attainment, social self-efficacy, and engagement. *Physical & occupational therapy in pediatrics*, 40(2), 152-167.
27. Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* (Fourth Ed.). New York: Guilford publications
28. Mutz, M., Reimers, A. K., & Demetriou, Y. (2020). Leisure time sports activities and life satisfaction: deeper insights based on a representative survey from Germany. *Applied Research in Quality of Life*, 1-17.
29. Sadiku, M. N., & Musa, S. M. (2021). Spiritual Intelligence. In *A Primer on Multiple Intelligences* (pp. 55-68). Springer, Cham.
30. Yasartürk, F. (2019). Analysis of the Relationship between the Academic Self-Efficacy and Leisure Satisfaction Levels of University Students. *Journal of Education and Training Studies*, 7(3), 106-115.

Structural model of sports-based leisure time impact on social self-efficacy in students with the role of spiritual intelligence interfaces

Farnaz Fakhri^{1*}

*Assistant Professor, Department of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Arak University, Arak, Iran
(Corresponding Author)*

Mohsen Hadi Tahan²

Lecturer and Researcher, Department of Physical Education and Sport Sciences, Faculty of Humanities, Imam Hossein University of Officers and Guards Training, Tehran, Iran

Seyed Hossein Alavi³

Assistant Professor, Department of Physical Education and Sport Science, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran

Azim Salahi Kojour⁴

Ph.D. Sports Management, Lecturer of Mahmoud Abad University of Engineering, Mazandaran, Iran

Abstract: The purpose of this study is to influence sport-based leisure on social self-efficacy with the role of spiritual intelligence interfaces in students. This research is applied in terms of application, and in terms of solidarity strategy based on the pattern of the structural equation, which is implemented in a field method. The statistical population of this study consisted of all students of high school students in Mazandaran province of 789 people, 267 stratified random samplings using Karechti and Morgan sampling table. In this research, self-efficacy questionnaires (1989) and Raddand leisure questionnaire (2006), and King Spiritual Intelligence Questionnaire (2008) used data collection questionnaires. Validity of the questionnaires was also measured through formal validity and confirmatory factor analysis and the reliability of the questionnaires through Cronbach's alpha was 0.898 and 0.797 and 0.902 in the data analysis of Kolmogorov Smirni tests and structural equations were used in SPSS and AMOS software. The findings showed that exercise-based leisure had a positive effect on social self-efficacy. This effect was also positive with the role of spiritual intelligence interfaces. The results of the research indicate that with increasing leisure time with exercise and physical activity and promoting spiritual intelligence students Their social also increased and vice versa.

Key words: *Leisure, Sports, Social Self-Efficacy, Spiritual Intelligence.*

---

¹ E-mail: f-fakhri@araku.ac.ir (Corresponding Author)

² E-mail: mht.sport69@gmail.com

³ E-mail: shalavi@tvu.ac.ir

⁴ E-mail: azim.salahi@yahoo.com